
jelenlétek

DUŠAN MATIĆ

... Is faisait le plus beau temps du monde... Dis-moi, Jeanine, peut-on mourir?..."
Elle m'a regardé sans bonté.

— Pourquoi dis-tu cela?

— Je ne sais pas... Est-ce que tu y crois?

— A la mort? Non...

— Non, n'est-ce pas?...

Louis Guilloux: Le Jeu de Patience

A FÖLD

(levéltöredék)

„...A minap korán keltem, s reggelire átmentem a barátnőmhöz. A villa, ahol T lakik, kiserdőben van a város peremén. Kiálltam az erkélyre, ahonnan rálátni a távoli kertekre: virágba borult fák, habzó orgonabokrok, duzzadók, mint a tavaszi vizek. Áradt a föld szaga. Talán most éreztem először, mióta eszemet tudom, a földnek ezt a bódító illatát az orgonáéval, melynek fürtjei színét távolabb már alig lehetett megkülönböztetni az égbolt kékjétől. A napsugarat mintha finom ködpára szűrte volna a frissen ásott földre meg a fűben bozsgó apró kis bogarakra. Ezt az édes, bódító, meghitt illatot most mondhatatlanul, mint még soha, a magaménak éreztem. Vajh melyik földet szerettem én úgy? Hiszen soha egy darabkát sem vallhattam magaménak. Hol? melyik életben?... Ah, Zlataron!... Zlatar, Korčula! Igen, a földnek, viznek és verőfénynak ez a reggeli illata Zlatarral és Korčulával, a sziget harmatos fűvével, tengeri azúrral, a kora reggel már áthévílt föld illatával üzent ily töményen, és ugyanazzal a lilás ködpárával, ami ott lebegett a tengersík és a zlatari fenyvesek fölött. Elsírtam magam. Oly boldognak és szomorúnak éreztem magam egyszerre, amint túlcsoordult bennem a vágyakozás. Hát lehet így szeretni a földet? — ilyen kétségbeesetten — a föld illatát, a levegőt, a napsugarat, az orgonaillatot? A föld és orgona egybeolvadt illata. A föld lehelete és az orgona illata. Enyhe csendes reggel. Se madár, se hang. Zajtalan percek. Csak illat, a frissen ásott föld bódító illata, a rügyeké és sarjadásé, a növények

életre ébredéséé, és ajkamon a nap lehelete. Mellkasom szűk volt e gyönyörűség belélegzéséhez. Sírdogáltam. Csendesen, mint amilyen csendes volt minden azon a reggelen körülöttem. A kettőnk reggeleire emlékeztem, találkozásainkra a természettel. De... csak a vágyakozást szította bennem: ó, ha most mellettem lehetnél és elmondhatnám, mit éreztem ezekben a pillanatokban, és mesélhetnék neked ezekről a kinyílt orgonákról, amik nemcsak kinyílt orgonák a kettőnk viszonylatában... Beszelnék neked a földről, bódító illatáról, amely még soha ilyen fájón nem hatolt a lelkemig. Hiszen a földnek ezért az illatáért, a földért emberek ölték egymást. És én csak azon a reggelen döbbsentem rá erre. És egyszeriben megvilágosodott bennem minden azon a reggelen, abban a bódító illatban, amikor a napsugártól és ködpáratól ittas föld olyan önfelédten lélegzett és illatozott, hogy mellkasom elszorult e pazarlás befogadására, s képtelen volt úgy élvezni azt az illatot, hogy végül is az áraszson el minden lelket, az öntsön el minden érzelmet, az egyengessen minden utat. Föld."

HOLNAP

Itt, ahol környörtelenül vagyunk a halál mézskötőmbjei
hogy itt töppedjek, s töpörödött kézzel tartóztatnám
ideig-óráig
az éjszakának ezt a bolond hamuját, a hazugságnak
ezt az édes hímporát
a vér, az idő cseppjeit
meg a haragos szélét?

Minden szó szitalagtit a torkomban
hörögtet, fojtogat valamennyi
az eget elmosta a szél
az öröklét fölényes mosolya ha vár
hogyan őrizzem meg a mulandóságnak ezt a kiégett moháját
szívünknek ezt a szívét
e fennsíkon, hol élet és csend egybetorkoll

Meleg a meleg köd a pillanatok jégtábláin
zsákmány, de árnyékunk is e pillanatok szövedéke
még egynéhány perc csupán
és jeges leheletté dermed a lüktető vér, — csak hogy
szeresselek, és szeress, szemem tele van parázzsal
nem az a dolgom, hogy ilyen csúfondáros pengékkal hadonásszak
s ítélkezzem a tetők fölött gomolygó füst
ez önző reménység fölött
a nyomorult lét
e lebecsátott függönyök mögötti meddő boldogság fölött
hisz kristálytisztán hömpölyög az utcákon az ősz
eljött a magjáért az angyal
mert mit is akartam egykor én
mit is tökélttem el oly visszavonhatatlanul, ördögbe is
gyerekkor öröletlen göröngye
ifjúság pusztá forgácsa
dalolás csapdái
élet elnyútt görcse

elvonulóban tanúsítják a bóbiskoló folyók a felhők puha bárkáit
az azúr csalóka játékait

Kövérr nyári füvek, búzák ürügyén, hogy altatót
zűmmögjek s számoljak mind a bódulatig
és álomba ringassam magam újra —
és mit kerestél a nyugtalanság nevetséges muslincája
virrasztás pókja e széljártatban
mint a villámfényben vágott álomsarurendek?

Eljött az angyal a magjáért, a vak és süketnéma angyal,
a magjáért jött az angyal, s én tudom, mit akar
megbízataa előtt a múlt sivataga és ingoványa és szemete minden
egyszerűen fel kell állnom és követnem kell őt szó nélkül,
visszatérhetetlenül

AZ ANYAG KÖLTÖGETÉSE

Ne figyelmeztess. Nem példa, nem haszon végett vagyok én itt. Hanem
hogy lobogva tűnjek el.

Ne figyelmeztess. Nem vagyok halott, nem vagyok kígyó. Hanem hogy
oxidáltan se kússzam.

Ne figyelmeztess. Az esőket nem én gondoltam ki. Hadd mossanak
el mindent. Már szélben, portölcsérben, de írok, jelen nem lévő végzet.
Lennél: hogy ne legyek.

Ne figyelmeztess. Ne költögess. Vak az idő. Késlekedését hadd ne
várjam.

Ne figyelmeztess. Hisz meggyalázták a menyasszonyokat, még mielőtt
nászagyba, öröktől fogva az elsőbe kerültek. A föld. És az tudja, hogy
föld.

Vak az idő. Vakok a kezek. Vak a hús. Mit hőzöngesz hát?

El kell jutni a kikötődbe. Lett légyen bármilyen is. Itt nincs ellen-
vetés. Ha így, ha úgy — szükséged értelemre van. Az útjelzők való-
ságosabbak, és örvedetesebbek a tengeri hajósnak, mint a kikötő, ahova
tart.

Ne kiáltozz annyit a partról. Nem hallgat rád a folyó.

A halál engesztelhetetlen. Ha sohasem is lettél volna, akkor is lengene
a szélben a zászló.

Mikor is volt az? Ki emlékszik még arra?

Szembe meredő szem. Ne kacérkodj a hallgatással. Az évek fénye
elapadhatatlan.

Ne ámitsd magad. Ideje senkinek nincs a várakozásra.

Az idő főárboca letörött. Mit akartál mondani ezzel?

Hadd énekeljen. És hadd némuljon el. És hadd énekeljen újra. Ne
mentegetőzz. Isten félelmét rettegni nem érdemes. A szemekben csak
ágak árnyékai voltak: az árny ágai, melynek gyökereit kutatják az
utolsó élő tudósok.

Azokról az időkről beszélek, melyek nem várják meg örömeink telje-
sülését.

A múlhatatlan időkről beszélek.

Az anyaméh előtti időkről.

Időnkívüli fehér hallgatásáról a meg nem született és meg nem is
születő gyermekeknek. A csillagok hallgatása nem rémit. Engem csak
egy félemlít: a meg nem születő gyermekek fehér hallgatása. Nincs az
a fájdalom, nincs az a szenvedés, ami a meg nem születés iszonyatához
fogható.

A félelmetesen pótolhatatlan időkről beszélek én.
Birtokukban, és nem ez ólomében, dagaszthatnék szaporítóbb időket.
A múlhatatlan időket idézem én.
Szeretlek.
És aztán? — kiáltják vissza a partról.
Szeretsz.
És aztán? — folytatják a hangok.
Cénnával sem győződ a mulandóság túfokát: egyetlen honunkét.
Szeretsz. És aztán? Hogy nem vennéd át a hangokat? Ki vagy te,
hogy ne lennél hang a hangok között?
Szeretlek, és aztán? Süketen haladjak el a bölcs csillagok mellett?
Csillagok, csillagok, csillagok. És mondják, sosincs vége.
A fele igazi, a fele fantomcsillag. Kinek ki beszél itt? Ki van itt a
tükör előtt és ki mögötte, láng ösképe?
Kíméletlenül vonulnak, köszönés nélkül. Velőtlenül. Ejnye, az istene-
det!
Szeretlek, és aztán?
Szeretsz, és aztán?
És dolgod egy lehetett: átkelni minden idegen hidakon, minden láng-
karikán, s hogy minden bilincset letépj.
Egyetlen dolgod: ez a forgács, hasztalan, ördögbe is. És mégis fel-
ragyog.
Ó minden! Hogy ezentúl csak e szavakban létezz?
A még névtelen időkről beszélek.

Lassú a szél, de kezes. Sehol egy porszem a helyén, sehol egy parány
a húsban, tengersíkon, Tejúton nem maradt. Hol vagyok én és hol
vagy te? Hogyan találkozunk? Kétségek nem oldanak fel a felelősség
alól. És mégis milyen makulátlan, büntelen, ám felelős égen vagyunk
mi, befejezetlenül, csonkán is, forradások; és milyen messzeható céltal-
an sebek is, mélység és súly nélkül? Pelyhek. Örökre kárhozottatott
pelyhek.

Végül néma csend?
Mit? Előttük mentegetőzől, aljas vakmerészség?
Gyónnom nevetséges.
Tenger mélyén, kincsek mellett szórakozott bűvárok siklanak tova,
s nem veszik észre a kincseket.
Kialudt tüzek, s mégis fel-felszikrázó parázs.
Elpárolgott vizek, és mégis hús a fuvalmuk. Kit szolgálhat a tartamuk?
Törvény szerint és törvényen kívül tartanak. Meg kell pukkadni a
nevetéstől.

Mélység mélyén: fövény és hamu. Itt csak hideg, perzselő szelek fűj-
nak. Teremtmeny épen nem marad.

Két fény kereszteződik: sötétség.
Két sötétség kereszteződik: sötétség.
A színemtől sem fosztasz meg ott, a virágomtól, az élő csalatásomtól
sem. Ha megvakítod őket, ha nem: akkor sem.

Mind több és több szememben a sötétség.
A fényvel szemben mit sem bizonyítasz, nevezhedd bárminek is, ár-
nyékos tömör bőbitája az éjnek. Fény fűrészt téged is, ha ujjjaival érint.
Ha csalárdul is, egyedül csak ő tanúsít téged. Mi is lennél különben,
nemlét őrszeme.

És minden nap — cselekvésével.
És minden éj — álmával.
Hogy tarajló hullám paskolja újra a nem létező partot. A hullám, mit

kavargó szélben, porban adsz vissza nekem, világ megfoghatatlan arcu-
lata. Meg a te arculatod, mert az is csak hullám, sem itt, sem ott.

Hullám.

Merőben az.

ROVÁS

I

Se bölcsesség.

Se unalom.

Se démon.

Holott kezdődik az ember nyugtalansága
egy küszöbön,
egy üllőn,
egy tenyéren.

Van ebben a nyugtalanságban valami az izzó parázsból —
a tenyéren.

Van ebben a nyugtalanságban valami a lüktető érből —
az üllőn.

Van ebben a nyugtalanságban valami az esőkből, szünetlenül ha
csaholnak —
a küszöbön.

És jönnek ilyenkor az órák
lejtő nélkül.

És jönnek ilyenkor az utak
álm nélkül.

És jön a tenger, jön ilyenkor
szárnya nélkül.

Szembe ilyenkor ül veled a bölcsesség
asztalodhoz.

A méreted és mérete szerinti bölcsesség.

Falevél egy sem egyforma más falevéllal.

És ég veled.

Többé nem vernek az órák; tompa és konok
homlokán tükröződnek a bikasötétségnek.
Az utak fölébrednek s fütyörészve utaznak, vakon.
Szárnyát parki padon felejtí a tenger
és nem tud mit kezdeni végtelen karjaival;
csillapodna, de hogyan csitítsa le a karjait?

Kereszteződésen áll, kémlel a meredek utcákba az unalom.

Az utcák megadják magukat, és sehol senki.

Ismeritek a sivatagot, mikor magába mered az unalom?

Szürkéek a démonok és a szürke órákat kedvelik.

Te vagy az, csak súlyod, pillád, hangod nélkül.

Hógolyót görgetnek s megannyi hegy lesz mind a hógolyó.

Allnak a hegyek áthághatatlanul közted és közted.

II

Mindig váratlanul toppansz be. Mit keresel ezeken a szélcsendes lejtőkön? Mit kerestél e menedékhelyeken, az idő rejtekein? Az idők az én találmányom, hogy elfelejtsek; hogy elfelejts. Széttörted a világot, engem törtél ketté; gyűlölöm az engesztelhetetlenségeidet, a fellebbezhetlenségedet, jegeces igazságaidat, elveidet, okvetetlenkedéseidet, a kizárólagosságodat. Gúnnyal és undorral illeted a világot, a múlt perceket, a kezeket, homlokokat, álmokat, szexeket. És lám, egyre kevesebb a szakadék az abszolút és a relatív, az álom és valóság, élet és halál, nappal és éjszaka, álom és valóság között. Mind kevesebb. Ki vagy te, hogy gyöker, forrás, virág és szurdok fölött ítélkezz? A tenger felett is, végezetül, mely szüntelenül ezüstösen türemlik éj és éj közt, nappal és nappal közt, perc és perc között, köztem és közted, magam és magad közt, köztem és köztem. Hol vannak a határok? A hazugságok? Melyekről dalolsz, és mormolsz . . .

III

Odakint aztán szél fogadott. Így vette kezdetét holmi mese. Így kezdett bele a meséjébe. És aztán mindig másképpen folytatta.

AZ ANYAG KÖLTÖGETÉSE

Minő hamuszín tompa lohonya tengerbe
Vetsz megint
Emlékek ugródeszkájáról
Tengerem, tenyéren elpárolgott cseppet, a keserűt és ismeretlen
Mint mikor először látlam: vak fal láthatatlan tűz a végtelenben
Léptek hajók és messzeségek megtörnek rajta
Fellobognak és tovatűnnek
Semmi sem maradt és mégis mindig
Hozzá
Vonz a likacsosan érdes új nap megnyíló
Kagylója (és amíg)
Tárul a sirálynak integelő gyerekkéz
S a sirály mintegy sebzetlen érinti panaszos
Hangú csőrével a vizet, gyöngéd karmával mintha
azt kémlené: nem sikkadt-e el a hullám
Egy villanatban
Egyik nyártól a másikig
És szárnya mintha csak e szavakban
Táruhátna ki teljesen és minden időkre
Melyek lesznek is meg nem is
(Az időnek vérében van az hogy legyen és ne legyen)
Soha eléggé a magáé ha már én se vallhatom magaménak
Az én idejeimet
Ha ujjaitat tördelve teszik keresztbe kezüket
A munkán mely nem tud magáról
A hiábavaló és elkerülhetetlen
Szavak hüppögése
Hüppögés szavai
Nevetséges magamnak vallanom a titkaimról: nem, hallani sem
Akarom —
A titoknak miként a szerelemnek és a szárnynak

Nincs is szava
Csak föld a mondandója a földnek.
Ne lagadj meg egyetlen pillanatot se
Egyetlen órát sem ami volt
Ha álmos volt is
Vagy ha nem is
Az volt, *ami*
Sohasem *múlik el*
Mi mást vethetnél ellen
Az alaktalan végtelennek
A mindent elenyészőnek
Mi mást a szemünk pusztá káprázatának
Hogy óva óvnád — ne vigye el az ördög a végtelent is
Meg a mi csonka életünket is
(Ha csonka is, ha sebzett is,
Legyen minden világ élet,
A féregé is, élet, ha mégoly dúlt is
Mint kátyús kocsit
Mely sívó tájak közt kaptat
A lét sziklásán át).

Lendítse más
Lobogtatva
A dal rianását
A végtelen vad sörényét
Kapja lasszóra más
Ám
Maradjon ez az egyetlen pillanat
Poklokig tárd szét szárnyait
Annak az egyetlen pillanatnak,
Hamuját habját pelyheit az elmúlásnak
Azt az egyetlen pillanatot.

Ami már tovatűnt
Hol maradt vajon
megkarcoltan a gyászruhás nőtől, a titkok gyógyítójától —
Soha többé el nem halad e szürke fal tövében
E szürke fal tövében mely minden múltó pillanattal
Magasodik tömörödik szélcsedik
Mind terjedelmesebb és áthatolhatatlanabb körülöttem
Van-e kiáltás elegendő hogy e falazaton
E sziklaszakadékon
Eljusson
Hozzád?

Nincs más, mint szedegetned
A szerelem forgácsát
Lélegzet törmelékét
S ha fősvény is e tallóztatás
Ha jön és megy a pillanat
Odaadhasd neki
Szerelem lélegzetében, lélegzet szerelmében
Szerelem szerelmében lélegzet lélegzetében
Törvény az
Hogy jöjjenek és múljanak

Nekik csak az álom a boldogság vagy az ígélet pokla.

HOLNAP MEGINT

Tudom, mi vár rám
Kihantolt föld terhe
Nem fontos, nem akarom tudni
Ne is beszéljünk erről.

Nem a holnap az
Nem is a múlhatatlanul közelítő idő
A vitorlát dagasztó, fényt bontakoztató
Nem az öröklét, a hangnál és csillagoknál
Gyorsabb: villám, mely hirtelen
Megköti a vér elemeit.

Tudom, mi vár rám
Ne beszéljünk róla.

Ez nem a holnap
A holnap a megint a megint a megint
Holnap a megismét megmorajló dagály
A holnap az ilyen-olyan parkok egy-egy pada megint
A temetőn, mit senki nem is sejtet
Hogy itt van a fűcsomók tövéen
(Megint későn érkeznek majd az archeológusok,
Csak holnapután)
Nevünket a feledés réges-rég eltörülte.

Tudom, mi vár rám
Kihantolt föld terhe
Nem fontos, nem akarom tudni
Ne is beszéljünk róla.
Nem a holnap az.

A holnap új és
Már öreg ház
Mocskos lépcsőház
Szobák dohos lehelete
Sárgásszürke falú ház
Rajta nevek és káromlások ákombákoma.

A holnap öreg ház
Fehér falú
(Hajnali ének)
Fala éppoly hosszú, mint a szemközti fal
És épp olyan is, hogy mégse legyen ugyanolyan tartós

A holnap verőfény és csüggedés
Csüggedés és verőfény

Tudom, mi vár rám
Hogy széthordja a hamut a szél
Az nem a holnap
Az nem a múlhatatlanul közelítő idő.

A holnap ugyanaz a szenvedés és véletlen szavak
A sebet némán ejtők
A holnap ugyanaz a tenger, ami ugyanúgy

Ismétlődik

A holnap újabb nevelés és új öröm
A holnap a ma bora.

A holnap új szoba
Gyermek sírdogál benne
A holnap egy másik szoba
Benne egy másik gyermek
Régi dalt tanul, hogy megértse s fejből tudja
A holnap egy harmadik szoba
Éber és bevakult tükörben
Álmok kitakart válla

A holnap félelem nélküli utca
A holnap csendes kávéházi terasz
A holnap végestelen mező
A holnap törekenyen közelítő idő.

A holnap a törekeny időt cipelő emberek
A holnap a holtakat holnap meghaladó halottak.

A holnap csüggedés és verőfény
Csüggedés és verőfény.

A holnap újabb szenvedés és véletlen szavak
A rajtad sebet ejtők
A holnap új tenger, ami megrögzötten
Ismétlődik.

A holnap a ma bora.

Tudom, mi vár rám
Maradéktalanul hogy feligyon a feledés
Nem fontos, nem akarom tudni
Ne beszéljünk róla

A holnap múlhatatlanul és törekenyen közelítő idő
A holnap a törekeny időt cipelő emberek
A holnap a feledést holnap túlhaladó feledés.

A holnap a már köztünk munkáló ma.

MIND DALOL A TITKOS LÁNG

I

Hajtsd szét a fűvet
Hajtsd szét az öreg temetőt
Hajtsd szét *(a földdel és idővel)* oly tisztára mosott
Csontot, mint milyen tiszta az először szerelmes kamasz szeme
(És bízd a kósza szélre áhítattal)

Mind dalol a titkos láng

Sárgult fűszálak közt ne keresgélj
Mást se keress, csak a zöldjét
(Különben semmi sincsen)

Vén sirokon túl csak a gyermekek hantjait
A sírást, mely annyira zavar, ha elmerülten olvasol
(*Különbén semmi sincsen*)
A csontokon túl ne keresd
Csak a melegen burkoló húst, mely a
Sírásba csukló
Olyik gondolat elől is rejti a csontot
Az olykor-olykor felparázsló gondolatától
(*Különbén semmi sincsen*)

Mind dalol a titkos láng.

II

Az az este vissza sose tér már
A játékunkat akkor megszakító
Hova ragadta a homály szembekötödsi tájain
Sem a szembekötödsit, sem az estét többé nem találtam

Mind dalol a titkos láng a félhomályban

Hol bolyong most az az ösvény
Melyen az eső elől kettesben futamodtunk
(*Csak a kimarjult küszöb maradt rám
Megőrzésre*)
Pedig jobb lett volna talán bőrig ázva is
Végigmennünk
Azon az ösvényen, az elhagyotton.

Mind dalol az ösvény fölött a titkos láng

A csipetnyi szót
Mit nem volt időm elmondani neked
Talán elmondhattam volna mégis a csatakos ösvény végén
(*A kimondandó szavakat*)
Most későn sütik már ajkát a sötétségnek
Késő a nevetséges keserű áradat

Mind dalol a csipetnyi szóban a titkos láng

De tudom, holnap lesz megint, aki
Mint akkor én a Bagdalán, lizenhat évesen csatangol
Bokrok és csillagok közt elveszetten önfeledten, éppolyan
Mondhatatlan nagy fájdalomra kárhozottan
S átfoghatatlanra, mint az élet
S fájdalmában is táncos kedvvel jár
(*A Bagdalán*)

Mind dalol a Bagdalán a titkos láng

Hogy vége ne szakadjon a tündérmesének
Hogy mégis mégis
Az (volt) az élet.